

עין משפט ונר מצוה

עא א מיי פ'ג מהל' מלכים הלכה ח סמג עשנ' לו:

רבינו חננאל

הימן. ידותון. שמואל. דוד. (א) אחיה. שמעיה. עיר. עזריה בן עזר. חנני הרוואה. יהוא בן חנני. אליהו. מביהו. עובדיהו. אלישע. (יחזקאל). אליעזר בן דוריהו. יונה בן [אמתן]. זכריה בן יהוריע. אמון. חבקוק. צפניהו בן חושי. ירמיה. ישעיה. יחזקאל. דניאל. ברוך בן נריה. עזריה בן מחסיה. מרדכי בלשן. הושע בן בארי. עמוס. מיכה המורשתי. יואל בן פתואל. חנום. חגי. זכריה. ומלאכי. ז' נביאות שרה. מרים. חבורה. חולדה. חנה. אביגיל. ואסתר:

חשק שלמה

על רבינו חננאל

(א) חזי ז"ל כאן שלמה:

ליקוטי רש"י

מבעד. שמעך וצ"פ ע"ז ב:]. כלי'תני. מנעת אומי כמו לא תכלא רחמין (תהלים מ, יב) לא יכלא ממך (בראשית כג, ו) [ש"א כה, לג]. שותא. דיבור כמו לא תיפוק לכו שותא (כ"ז לט). וקדושין (ע): שותא דמר לא ידענא [וסבה גו:]. דיבור כמו שותא דיעוקא נשוקא לדביו או דלמא (סוכה גו:) [ושב"ם ב"ב לט:]. והטיב ד' לאדוניו וגו'. שהיה מתנבא שימות נכל בעלה וימון דכריה מרמזא לדוד שומר אט יפיה. שפי' ואזי'. כלומר מתמת ענותומו של אדם לא יחא ניש מלשאל דבר הנרין לו בין לתורה בין לפרנסתו ולתועה חוצו. ועינוהי מייטפי. עיניו מנפות למעלה למרחוק למונותיו ונבדרי כמכובד (ס). נטוף עיניך [ב"ק צב:]. וילך חלקיהו וכו'. שנת י"ח ליאשיהו נמלא הספר צצית המקדש ועל דברי הספר שלח המלך אל חולדה הנביאה [ערכין יב:]. אמרי בי רב. היינו רב הונא [בבבא פג:]. אף דמשנין הסם (סנהדרין יז:). אמרי בי רב רב המנונא היינו היכא דאמר רב הונא דאמרי בי רב דמוכסא מילתא דאלינא אחרינא קאמר אלכ היכא דאיתמר סתמא ודאי הוי רב הונא [שם:]. צ"ק דסנהדרין (יז:). אמרי בי רב [רב] הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלכ רב המנונא כלומר כל היכא דאמרין אמרי בי רב דמשמע תלמידי דריב היינו רב המנונא שהיה תלמידו של רב [ושב"ם ב"ב קה:]. שהנשים רחובניות הן. שהאשה מרחמת יותר מן האיש לכן לא שלח אל ירמיהו

[מ"ב כב, יד]. עשרת השבטים. שהגלה סנהריז שנאמר (מ"ב יח) וינחם נחלת ונחצור נהר גזון וערי מדי. להחזיר עשרת השבטים. לא שהחזיר כולן אלכ מקלמס החזיר [סנהדרין קז:]. יותר מתשעים שנה היה מתחזקו שהגלה אותן סנהריז עד שהחזיר ירמיהו צימי יאשיהו [ערכין שם]. דבתיב. צימי נדקיו. בי המוכר א"ל המוכר לא ישוב. דקאמר לכו סופכם לגלות ויחא יונל צטל ולא יחזרו שדות לצעליהן. אפשר יוב"ב במ"ל. משגלו שצט רלזון וגד וניחא מתנבא עליו וכו' [שם לג:]. ויאשיהו בן אמון בולך עידיהן. שהיה יאשיהו מלך על כל ישראל מה שחזרו מעשרת השצטים על ידי ירמיהו [מ"ב כג, יט]. בזה הציון ה"ל. ראה קבר מלדו אחד עלה קמטוים ותחילים ודו א' הדסי' ונשמים ותמה עליו ואמר מה זכ. הקבר איש האלהים. וניחא השקר שזיה לבניו שיקדוהו אללו [שם, יד]. בזה טיבו של יאשיהו ע"ל המזבח בבית א"ל. דהא קרא צאשיהו כתיב כשהיה חוזר [מן]לנער עזודת כוכבים שנאריך ישראל וצית אל של מלכי ישראל היתה ויאשיהו מלך יהודה מה טיבו זה. קציר. קלין דנין מתחלפת צרי"ש כדכתיב נבוכד נלר נבוכד ראלר [ערכין שם]. ורוח לבשה את עמי וגו'. טלטנט' צעפי' ולא רוח נבואה כלומר זה הרוח והרלון נכשו שקצ' צבאל דנדר לפני צנימן ויהודה העלם עמו ודוגמתו וזהו על יפתח רוח ה' (שופטים יא) [וה"א יב, יח עיין במהרש"א ח"א]. פתיא. כלי מרס דלאמר (ע"ו לג:). הני פתיותא דבי מכסי [ברכות ג:]. פתיא אוכמא. כלי שמור כמו (ע"ו לג:). הני פתוותא דבי מיכסי אוכמא שנשתמר ע"י מאלכה כלומר גס אמה רגיל ותדיר בתורה כמו (ברכות כח). מכותלי ביתך ניכר שפתמי אתה תכמה מפוארה ככלי מכוטר (תענית ז). דרך של תלמידי חכמים שנלעטרין על לימוד תורה ואינם מכבדים צנדיהם (ע"ו טז:).

הגהות וצינונים
א] ע"י תוס' ד"ה הי"ג ומהרש"א בח"א:
ב] בכתי' ובע"י נוסף ושפן ועשיה א"ל חולדה הנביאה וגו':
ג] צ"ל בית (רש"י):
ד] צ"ל שהתנבאת (וכי' ברש"י ע"י):
ה] [צ"ל

יד:

מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה. קשה א"כ היאך גרס פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו. וס) דדיני נפשות מתחילין מן הלך מדכתיב גבי נבל ויחגרו איש חרצו ויחגור גם דוד חרצו (ש"א כה) והא מורד צמלכות הוה ולא צעי למידייניה ועוד קשה

היאך ישכ דוד צדין והא אין מושיצין

מלך צסנהדרין כדאמרין צמסכת סנהדרין פרק כ"ג (דף יח:) וע"ק מפ' צמנה צהמה יוצאה (שבת דף טו.) גבי אוריה דקאמר שהיה לו לדנוי צסנהדרין ואמאי והא מורד צמלכות היה⁽¹⁾ וי"ל דהכא ה"פ מורד צמלכות הוה ולא נריך למידייניה כשאר דיני נפשות שדינן צו ציוס לזכות⁽²⁾ וציוס שלאחריז לחוצה אלכ אפילו צו ציוס גומרין לחוצה והיינו הא דקאמרה ליה אציגיל וכי דנין דיני נפשות צלילה היה לך להמתין לגמור עד למחרת והוא השיצ לה מורד צמלכות הוה ואין נריך להמתין עד למחר אלכ לדנוי ודאי נריך וגם לא קשה מהא שיסכ דוד צסנהדרין דהא דאין מושיצין מלך צסנהדרין היינו משום דלא הוי כצודו להיות יושכ ושומק אלכ גבי מורד כצודו הוה להיות יושכ ושומק לפי שהוא נוגע דצבר:

ה"ג מאי מבוא בדמים תרי דמים דם נדה ושיפיות דמים מלמד שגלתה שוקה. ולא גרסינן איכא דאמרי מלמד שגלתה שוקה דהא השתא מפרש מאי תרי דמים ועד השתא לא פריש להו:

שגלתה שוקה וה"ך דוד לאורה ג' פרסאות. קשה היאך אותה נדיקת גלתה שוקה לפני דוד ועוד קשה דמתוי כגומא לומר שהלך לאור שוקה ג' פרסאות וי"ל דנמלא צספרים מדויקים שנקוד צון לאורה⁽¹⁾ כלומר לאור שלה פירוש נתאזה לה דוד והלך צאור תמימות⁽²⁾ שלש פרסאות: **דאיגירה** ונפכה יהושע. קשיא היאך נכצה הא אמרי פ' הערל (ינמות דף עו. וס) דלפילו צגירותן לית להו תמות⁽³⁾ ונריך לומר שלא היתה משצעה עממין אלכ משאר עממין וצאת לגור שם⁽⁴⁾ ויש מפרשים שרזו לומר שלא הוזחרו על לאו דלא תמתון עד לאחר שנכנסו לארץ וזה אינו דאמרי' צמדרש⁽⁵⁾ דנתיניס צאו להתגייר צימי משה כמו צימי יהושע ואף על פי כן לא הותרו לצא צקהל אלכ היו חוטצי עמים ושואצי מים אלמא דקודס שעצרו את הירדן ונכנסו לארץ הוזחרו עליהם⁽⁶⁾:

חרצע

הכא ⁽⁷⁾ בן חרחם וכתיב התם ⁽⁸⁾ צ"ק דסנהדרין (יז:). אמרי בי רב [רב] הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלכ רב המנונא כלומר כל היכא דאמרין אמרי בי רב דמשמע תלמידי דריב היינו רב המנונא שהיה תלמידו של רב [ושב"ם ב"ב קה:]. שהנשים רחובניות הן. שהאשה מרחמת יותר מן האיש לכן לא שלח אל ירמיהו

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

כליתני. מנעת אומי: בדמים. דס נדה ושיפיות דמים: שגילתה שוקה. ונתאזה לה ומצעה ולא שמעה לו כדמסייס ואזיל: לפוקה. (ג) כמו פיק צרכים (נחוס ז): הכי גרסי' זאת מכל"ל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הוה. והכי פירושה מדקאמרה

ליה ולא תהיה זאת לך לפוקה מכלל שהתנצצת'⁽¹⁾ לו שסופו להכשל צציהא אחרת ומאי ניהו צת שצע ומסקנא הכי הוה סוף שעלתה לו כך אלמא צציהא הוות שנתקיימה נצואתה: בהדי שותא פילצא. עס * שהאשה מדצרת היא טווה כלומר עס שהיא מדצרת עמו על צעלה הזכירה לו את עצמה שאס ימות (ד) ישאלה: מייטפי. צופין למרחוק ודוגמתו צמס' כמוצות (דף ס.) נטוף עיניך: ובמקום ירמיה היכי מיתנביא היא. הכי ירמיה עמד משנת י"ג ליאשיה שנאמר אשר היה דבר ה' אל ירמיה וגו' (ירמיה א) והספר נמלא צצנת י"ח ליאשיה⁽²⁾ ועליו שלח אלכ חולדה:

בי המוכר א"ל המוכר לא ישוב. יחזקאל אמרו והוא נתנצא צמוך (י"ד⁽³⁾) שנה שצין גלות יכניה לחרצות ירושלים ומתנצא שהא צטל היוצל והמוכר שדחו לא יסוצ לו: אפשר יוב"ב במ"ל. משגלו עשרת השצטים צימי חזקיה שנאמר לכל יושציה (ויקרא כה) צומן שכל יושציה עליה ולא צומן שגלו מקלמן⁽⁴⁾ נמלא משגלו שצט רלזון וגד וחצי שצט מנשה [צצר] צטלו היוצלות ויחזקאל היה מתנצא לאחר זמן שיצטל: א"ל מלמד שירמיה החזירן. צאותה שנה שנמלא הספר והיא שנת שמונה עשרה ליאשיהו וכששלח על דצרי הספר אלכ חולדה לא היה שס ירמיה (ה) וחזרו למנות את היוצל ולא הספיקו למנות אלכ שמיטות עד שחרצ הצית: ויאמר מזה הציון ה"ז. ציאשיהו כתיב צהיומו צצית אל ושרק עצמות הכומרים צצית אל על המוצח שעשה ירצעס: מזה טיבו בבית א"ל. והלא (משל⁽⁵⁾) מלכי ישראל היה⁽⁶⁾ שהכי שס העמיד ירצעס את העגל: שת קציר. עשה חיל וגדולה כמו (ו) ועשה קציר כמו נטע (אויז יד):

לא נאה ויהרא צנשי. לא נאה תשיצות לנשים: וסניין שמייהו. שמותיהן מלסוס: ויבורתא. דצורה: כרכושתא. חולדה: בן חרחם. ואע"ג דקרא על צעלה קא מסהיד מניה צמעסיה כתיב: אמר ליה עינא סבא מיני ומינד תסתיים שמעתא. כלומר על ידי ועל ידך תתפרס אמיתו של דצר הא והא הואי: גון בנו יהושע בנו. את שצט אפרים מייחס הכמוצ עד יהושע ומיהושע למטה לא ייחס איש:

בן תקוה וכתיב התם ⁽²⁾ את תקות חוט השני אמר ליה ⁽¹⁾ עינא אוכמא מיני ומינד תסתיים שמעתא דאיגירה ונסכה יהושע ומי ליה זרעא * ליהושע והכתיב ⁽³⁾ גון בנו יהושע בנו בני לא הוו ליה בנתן הון ליה⁽⁴⁾

בשלמא

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) צ"ק כ"ג: (ב) ע"י רש"י צמסנה לג: (ג) [ע"י רש"י צמסנה סנהדרין דף קי: ד"ה (עשרת) [אין] וכו'], (ד) [לקמן טו. ע"ש], (ה) [ע"י צ"צ דף קכג:], (ו) [פסחים דף פח:], (ז) [צרכות ג. ע"ש פרש"י פסחים פח. ע"ו טו: ע"ש פ"ש"ן], (ח) [ע"י עירובין סג ע"א וע"ב פסחים קיט: ולעיל ג: תורה מלמד, (ט) מלכים ב' כב ג ח יד, י' ערכין לב:], (י) [ע"י פרש"י צערכין], (ל) קידושין דף מג:, (מ) סנהדרין לא. וע"ש בע"ב, (נ) [וע"י מוס' סוטה לה: ד"ה לצבות], (ס) תנחומא נצבים סימן ב, (ע) [וע"י מוס' גיטין דף מו. ד"ה מין], (פ) תהלים פ. יב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תרמי נשי נביאתא יסרין הויין: (ב) שם אמר רב נחמן חולדה הנביאה צמני: (ג) רש"י ד"ה לפוקה לשון כשלון ברכים כמו ופיק צרכים: (ד) ד"ה צהדי שותא וכו' שאס ימות נבל ישאלה: (ה) ד"ה אלכ מלמד וכו' לא היה שס ירמיה ויאשיהו המלך מלך עליהם וחזרו למנות וכו' אלכ חמש שמיטות: (ו) ד"ה שט קציר וכו' וגדולה כמו תשלח קצירה (ב) ועשה קציר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אלא מלמד שגילתה א"ש וד"ה ג"פ א"ל השמיני י' אמרה לו), תל"מ:

גליון הש"ס

[מכתי' גמ' ומי הוו ליה זרעא ליהושע. עירובין סג ע"ב]: רש"י ד"ה בהדי בו' שהאשה מודברת. עיין סוכה דף נו ע"צ רש"י ד"ה שותא:

תורה אור השלם

א) וברוך טעמך וברוכה את אשר בלתי היום הנה מובא ברכים והושע יד' לי: [שמואל א' כה, לג]

ב) ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמקשול לב לאדני ולשפך דם חנם ולהושע אדני לו והיטב יי לאדני ויברך את אמתך: [שמואל א' כה, לא]

ג) ונקם אדם לרדף ולבקש את נפשו והיתה נפש אדני צדורה בצדור החיים את יי אלהיך ואת נפש איביך וקלענה בתוך

כף הקלע: [שמואל א' כה, כט]
ד) וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועקבור וישפן ועשיה אל חלדה הנביאה אשת שלם בן תקנה בן חרחם שומר הפגרים והיא ישבת בירושלים במושגה וידברו אליה: [מלכים ב' כב, יד]
ה) כי המוכר א"ל המוכר לא ישוב ועוד בחיים חתם כי חזון אל כל המנונא לא ישוב ואיש פגשו חתנו לא יתנולק: [יחזקאל ג' ג]
ו) ויאמר מזה הציון הקל אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר אשר האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המנוחב בית אל: [מלכים ב' כח, יז]
ז) גם יהודה שת קציר לך בשוכי שבות עמי: [יהושע ג' יא]
ח) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בפתח בית הקולף הפנימית נכח בית הקולף והקולף יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית: [אסתר ה, א]
ט) ורוח לבשה את עמי ראש השלישים לך דוד ועמד בן ישי שלום שלום לך ושלום לעורך כי עורך אלהיך ונקבלם דוד ויתנם בראשי הגדוד: [דברי הימים א' יב, יט]
י) ותשלח ותקרא לבקר בן אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צוה יי אלהי ישראל לך ומשכת בחר תבדו ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני גליל: [שופטים יז, כ]
יא) ותאמר אליהם כה אמר יי אלהי ישראל אמרו לאיש שלח אתכם אל: [מלכים ב' כב, טז]
יב) ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת הרם בחר אפרים מוצפון להר געש: [שופטים ב, טז]
יג) הנה אנחנו באים בארץ את תקות חוט השני הנה תקשרי בלחן אשר הודרתנו בו ואת אביך ואת אמוך ואת אחיך ואת כל בית אביך תאספי אלך הבתות: [יהושע ב, יח]
יד) גון בנו יהושע בנו: [דברי הימים א' ג, כו]

[פ'י דאסורין בלאו רלא תחתון אף לאחר שנתגיידן] (גליון):

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) [לעיל יג.], (ב) חגיגה ה: (ג) נדה ע"א. סוטה כ: (ד) ז"צ ד. ה' (ה) ע"ז י: (ו) [עיי' פרש"י לקמן כח: ד"ה שורקמא]. (ז) [לעיל יד.], (ח) זרכות ז: (ט) לקמן כח. ז"ק נג. ע"ש, (י) אבות פ"ו מ"ו [נדה יט: חולין קד:]. (כ) מ"ב ב טו, (ל) סדר עולם פכ"ט, (מ) [ועיי' חוס' סנהדרין עז: סד"ה והא], (נ) עיין שבת פח. ובתרגום שני אסתר פ"ה א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בידוע שהוא נביא מלחמה העיר: (ב) שם כל שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו וכו' בן צדיק וכל שמעשיו [ומעשה אבותיו סתומין] ופרט לך הכתוב: (ג) שם גבה לבו של המן מלחמטרוס: (ד) שם אמר ר' אבא שלא דמ כל יום ויום שבכל יום ויום צלוס ועכשיו צלון כל"ל: (ה) שם ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך וגו': (ו) שם כל זה איננו שוה לי וכי משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי אלא כדרב חסדא דלמא: (ז) רש"י ד"ה צלמא אינהו ירמיה ומנמאל ברוך ושוריה מיפרשי בנבואה חנמאל דכתיב ויצא אלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשיה. ז"ל מחסיה:

גליון הש"ס

גמ' ששמו ושם אביו. עי' ז"צ דף טו ע"ב חוס' ד"ה צלס וצמרה"ש איללס נמ"א סס: שם כ' האומר רחב. עיין סנהדרין מה ע"א מד"ה אלא: שם ואילו איהו לא אזיזא לגביה. עי' ז"צ דף ד ע"א חוס' ד"ה שכל:

תורה אור השלם

(א) דבר יי אשר היה אל צפניה בן בושׁי בן גדליה בן אמריה בן חנניה בןימיאשהו בן אבון מלך יהודה:

[צפניה א, א]

(ב) ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מנע המלוכה ורבי המלך נעשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפה ואכלו שם לחם יחדו במצפה:

[ירמיה מא, א]

(ג) בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים בי חלל

בשלמא. (ו) ירמיה וחנמאל דכתיב ויצא אלי חנמאל בן דודי כדנר ה' (ירמיה ג) צרוך ושריה מזינו שהיו תלמידי ירמיה צרוך דכתיב מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר צדיו (ירמיה לו) ושריה נתון^[פ] ספר ירמיה (ה) הדבר אשר לוה ירמיה את שריה בן מחסיה וגו' ומלינו בתלמידי נציאים שהיו נציאים נחה רוח אליהו על אלישע^[פ] ויהושע תלמיד משה ולקמן תניא צנרייתא צרוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודניאל ומרדכי וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנצלו בשנת שמים לדריוס: **ישמעאל** בן נתניה. הוא שהרג את גדליהו בן אחיקם הצדיק: **בשנת שמים לדריוש**. האחרון נתנצלו לצני הגולה שיחזרו לצת^[פ] המקדש שנצטלה המלאכה זה שמונה עשרה שנה על ידי שמרונים משהתחילו זה צימי כורש^[פ]. בגדה יהודה. סיפיה דקרא וצעל צת אל נכר: **בשמה זינתה**. המזכיר את שמה נגרר אחר תאות זנות: נקרי. רואה קרי: ה"ג מאי אמר. כשצעק לעקה גדולה ומרה מה היה אומר לצעקמו: **רב אמר**. כך היה לעק: **גבה המן מאחשורוש**. שמלאו לצו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש: **גבר מלכא עילאה**. כינוי הוא להיפוך צלשון נקיה: **ותתחלף**. נתמסמס חלל גופה: **שחתכוהו מגדולתו**. צימי אחשורוש שהרי צלשר השליטו תלתא צמלכותו וכן דריוס המדי שנאמר ועלה מנהון סרכיא תלתא די דניאל חד מנהון (דניאל ו) וכן כורש שנאמר ודניאל הלל צמלכות דריוס וצמלכות כורש פרסאה (ס) וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו: ואילו איהו. דניאל לא אזיל להשיב שליחותו: ע"ה הקדקדא. שהיתה אסתר מונעת לצא^[פ] אל המלך לפיכך לא השיב התך את שליחותו ואסתר שלחה דצריה ע"י אחרים: **עד עכשיו**. נצעלמי צלונס: **ועכשיו**. מכאן ואילך מדעתי: **אבדתי מומך**. ואסורה אני לך דאשת ישראל שנאנסה מותרת לצעלה וצרלון אסורה לצעלה: **וי"ט ראשון של פסח**. שהרי צי"ג ציסן נכתבו האגרות וניתן הדת צושון וי"ד וממשה עשר וששה עשר התענו וצששה עשר נחלה המן צערצ^[פ]: **דעבר ערקומא דמיא**.

לחסוף היהודים שצער השני: שופת את הקדרה. מושיצה על הכירה היא קרויה שפיתה: וזה בא בפרוזבול. מרדכי צא אליו צטענת עושר המן צא צטענת עוני שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רצים צכרי לחס: בול. לשון עושר כדלמרין (גיטין דף לו.) ושצרתי את גלון עוזס אלו צוללות צציהדה: צוטי

אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר^[פ] ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ואמר ר"א אמר רבי חנינא צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה^[פ] וכל זה איננו שוה לי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא^[פ] בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה אינו שוה לי (ו) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרוזבולי וזה בא

מגילה נקראת

פרק ראשון מגילה

טו.

ארבע נשים יפיפיות היו בעולם. קשה אמאי לא חשיב חוה דהא למרינן צפ' חוקת הצמים (ז"צ דף נח.) שרה לפני חוה כקוף צפני אדם וש לומר דלא חשיב אלא אותן הנולדות מאשה: **כשם** שאבדתי מבית אבא כך אבדתי מומך. וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להחזירנה י"ל לפי שכל מעשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות^[פ]: **ביום** השלישי. צוכות תורה נציאים וכתוצים א"י כהנים לויס וישראלים אי נמי משה ואהרן ומרים אי נמי שלישי דמתן תורה^[פ]: זה

בידוע שהוא מירושלים במתניתא תנא כל שמעשיו (ב) ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח כגון (ג) דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה^[פ] בידוע שהוא צדיק בן צדיק וכל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי כגון (ד) ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע^[פ] בידוע שהוא רשע בן רשע אמר רב נחמן^[פ] מלאכי זה מרדכי ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה משנה למלך מיתבי ברוך בן נריה ושריה בן יא^[פ] מעשיה ודניאל ומרדכי בלשן וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שמים לדריוש^[פ] תיובתא תניא אמר רבי יהושע בן קרחה מלאכי זה עזרא וחכ"א מלאכי שמו אמר רב נחמן^[פ] מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא דכתיב בנביאות מלאכי (ה) בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ומאן אפריש נשים נכריות^[פ] עזרא דכתיב (ו) ויען שכניה בן יחיאל מבני עולם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות|תנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם שרה (ואביגיל רחב"י) ואסתר ולמאן דאמר (ז) אסתר ירקרקת היתה מפיק אסתר ומעייל ושתי תנו רבנן רחב בשמה זינתה יעל בקולה אביגיל בזכירתה מיכל בת שאול בראייתה (ח) אמר רבי יצחק * כל האומר רחב רחב מיד ניקרי א"ל רב נחמן אנא אמינא רחב רחב ולא איכפת לי אמר ליה כי קאמינא ביודעה ובמכירה. (ט) ומרדכי ידע את כל אשר נעשה^[פ] מאי אמר רב אמר גבה (א) המן מאחשורוש ושמואל אמר גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה (ב) ותתחלחל המלכה מאי (ג) ותתחלחל אמר רב שפירסה נדה ור' ירמיה אמר שהוצרכה לנקביה (ד) ותקרא אסתר להתך (ה) אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו (ו) לדעת מה זה ועל מה זה אמר רבי יצחק שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן (ז) מזה ומזה הם כתובים (ח) ויגידו למרדכי את דברי אסתר * ואילו איהו לא אזל לגביה מכאן (ט) שאין משיבין על הקלקלה (י) לך כנוס את כל היהודים וגו' עד אשר לא כדת אמר רבי אבא שלא כדת (יז) היה שבכל יום ויום עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון (י) וכאשר אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד מומך (כ) ויעבור מרדכי אמר רב שהעביר יום^[פ] ראשון של פסח בתענית ושמואל אמר דעבר (כ) ערקומא דמיא. (כז) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא (כ) מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתביב התם (כ) ורוח לבשה את עמשי ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא לעולם (כ) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב (כ) ויאמר ארונה אל המלך (כ) וגו' דניאל דברכיה דריוש דכתיב (כ) אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא (כ) אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה (כ) הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה (כ) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם שופת קדרה ואח"כ נותן לתוכה מים אבל הקב"ה נותן מים ואחר כך שופת הקדרה לקיים מה שנאמר (ז) לקול תתו המון מים בשמים^[פ] ואמר ר"א אמר רבי חנינא (ז) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (ז) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ואמר ר"א אמר רבי חנינא צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה^[פ] וכל זה איננו שוה לי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא^[פ] בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר רבי אלעזר דאמר רב חסדא זה בא בפרוזבולי וזה בא

בפרוזבולי

רבינו חננאל

כל ששמו ושם אביו בנבואה בידוע שהוא נביא בן נביא. וכן כל ששמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא (ה) מירושלים וכן כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט הכתוב באחד מהן אם לשבח כולן צדיקים. ואם לגנאי כולן רשעים: אמר רב מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ומסתברא כמ"ד מלאכי זה עזרא: ויגידו למרדכי ואילו איהו לא אזל מיכן שאין משיבין על הקלקלה. [ויעבור מרדכי וכו'] ושמואל אמר דעבר עורקמא דמיא. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד משל כו'.

חשק שלמה

על רבינו חננאל

(א) ז"ל שהוא מלחמה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וצינונים

(א) בכת"י ובע"י נוסף בן אמוריה בן חזקיה (ועי' מלכים ב' יח, ג-ד): (ב) בכת"י ובע"י נוסף מורע המלוכה אשר העביר מזרעו למוֹדֵךְ: (ג) [בע"י איתא אמר רב מלאכי וכו'] (גליין), וכו"ה בכת"י, ולפי הגי' שלפנינו בסמוך "א"ר נחמן מסתברא וכו" בודאי שכאן "אר"י הוא ט"ס (דק"ס): [ד] בכת"י ובע"י נוסף קחשיב מרדכי וקחשיב מלאכי תיובתא: [ה] [גי' ע"י אמר רב נחמן בר יצחק] (גליין), וכו"ה בכת"י, ועי' אות ג: [ו] בכת"י ועי' נוסף מישראל^[פ]: [ז] [צ"ל רחב ואביגיל^[פ]] (גליין): [ח] בכמה כתי' נוסף ויצעק צעקה, וכגירסתנו "מאי אמר", ובג"א מכת"י הגיוסא אשר נעשה מאי נעשה רב אמר שנבה המן וכו': [ט] בכת"י יום טוב, וכו"ה ברש"י: [י] יש להוסיף ואח"כ ויעלה נשיאים וגו', (מהרש"א עי"ש): [כ] צ"ל לבעליה וכו"ה בכת"י: [ל] כאן יש להוסיף מלמד שכל גזוי של אותו רשע היו חקוקין לו על צלבו ובשעה שראה וכו', (במקום לקמן רע"ב והמיימא בע"ב מיתור והוא ט"ס שם וכמו שמחקו הב"ח, מראה כהן), וכו"ה בכת"י ובע"י: [מ] צ"ל בסוף (רש"י): וכו"ה ברש"י שבע"י: [נ] צ"ל לבנות (יעב"ץ), וכו"ה ברש"י שבע"י: [ס] ברש"י שבע"י מונעת עצמה מלכא אל: [ע] נתלה המן בערב, ר"ל בערב אחר יום ששה עשר וע"ל טז ע"א ברש"י ד"ה הלכות קמיצה וד"ה לתעניתו (גליין):

^[1] ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אבון מלך יהודה:
[צפניה א, א]
(ב) ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מנע המלוכה ורבי המלך נעשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפה ואכלו שם לחם יחדו במצפה:
[ירמיה מא, א]
(ג) בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים בי חלל